

IV. Právo rodinné.

§ 30. Vývojové formy rodiny.

V dobách historických setkáváme se ve střední Evropě u Germánů i u Slovanů se zřízením rodinným, spočívajícím na manželství individuálním. Nejsou tudíž historickými starší formy manželství a pokud se o nich objevují zprávy v literatuře, jsou to více dohady než skutečné důkazy jich existence. Někteří badatelé se domnívají, že ve vývoji manželství předcházeli t. zv. hetaerismus nebo endogamie. V soužití tomto není ještě vlastního manželství, nýbrž určité skupiny osob žijí zde v pohlavním spojení. Toto pohlavní spojení existuje jen uvnitř určitých skupin osob a mluví se proto o endogamii nebo o manželství skupinovém, společném (Gesammtehe).

V rodinném zřízení vyskytá se buď rodina užší nebo rodina širší. Ve vědecké literatuře je spor, zda rodina širší je vývojově starší než rodina užší. Někteří badatelé (na př. Kadlec) tvrdí, že zvláště v právech slovanských je širší rodina východiskem vývoje zřízení rodinného. Jiní badatelé naopak, sledující vývoj u Arijských národů vůbec, zdůrazňují větší stáří rodiny jednoduché. V době historické setkáváme se s oběma formami rodin, širší i užší. Kromě nich v slovanských i germánských právech i v právu uherském existuje spojení více rodin v rodě (něm. sippe).

Rodina širší (velkorodina) skládala se z většího počtu příbuzných, kteří zůstávali pod mocí svého předka a mezi nimi vládlo společenství majetkové. Velká rodina obsáhla nejen potomky určitého předka, ale náležely k ní i ženy členů velké rodiny.

Rodina prostá, užší, podobá se velké rodině tím, že i v ní majetkové poměry upraveny jsou na podkladě společného vlastnictví.

V manželství ve střední Evropě vládne zřízení patriarchální. V čele rodiny stojí muž, který vykonává vládu v rodině. Ve střední Evropě v době historické nesetkáváme se s právem

mateřským a s matriarchátem. Matriarchát záležel v tom, že příbuzenství počítalo se od ženy. Někteří badatelé, zdůrazňující některé zprávy zvláště ze slovanského práva, tvrdí, že je v nich právo mateřské a matriarchát dosvědčován. Zdůrazňuje se i zvláštní postavení ženy ve slovanských právech, která ženám poskytují lepší právní postavení, než práva germánská. Matriarchát však ani tím dosvědčen není.

V patriarchálním zřízení rodinném má otec, patriarcha, moc nad ostatními členy rodiny. V německém právu vyskytá se pro tuto otcovskou moc název *Munt*, lat. *mundium*. Výraz tento ve vlastním významu značí vlastně ruku a jde tu o germánsky vyjádřenou římskou *manus*. V moci otcovské byla obsažena nejen moc otcovská nad dětmi, nýbrž i moc mužova nad ženou. Moc otcovská nad dětmi mohla býti přenesena i na osobu, která měla ochranu nad sirotky.

Původně se vztahovala tato moc otcovská i na rozhodování nad životem a smrtí členů rodiny, brzy se ovšem zmírnila na pouhou ochranu a z dřívějšího neobmezeného pána se stává pouhý ochránce.

V novější době byla rodina ve střední Evropě vybudována na základech zřízení patriarchálního s mocí otcovskou. Organizace rodiny podlehlá změně působením práva římského se zdůrazněním individuálního vlastnictví a vlivu práva církevního. V novější době uplatňuje se také v zákonodárství směr, zdůrazňující moc manželčinu, která je vykonávána s mocí otcovskou jako moc rodičovská.

§ 31. Uzavírání a zánik manželství.

Badatelům práva německého, práv slovanských i práva uherského je známo, že manželství se uzavíralo ve starším vývoji právním ve střední Evropě trojí způsobem, a to: *únosem*, *koupí* a *formální smlouvou*. Není však mezi nimi jednoty, v jakém vývojovém poměru tyto způsoby uzavírání manželství k sobě jsou. V novější literatuře se připouští, že *únos* a *koupě* vyskytají se vývojově později, že tudíž *únos* a *koupě* nejsou nejstaršími způsoby uzavírání manželství.

Uzavírání manželství *únosem* nebo *loupeží* žen dosvědčeno je zprávami jak z pramenů germánských, tak i slovanských. Zprávy tyto však jsou jen výjimečné a nepotvrzují